

Målnummer: T3004-08 **Avdelning:** 3

Avgörandedatum: 2010-06-23

Rubrik: Två personer har som styrelseledamot, först den ene, sedan den andre, drivit ett aktiebolag med ett aktiekapital om 100 000 kr. Bolaget har inte bedrivit någon annan verksamhet än att föra en skadeståndsprocess, grundad på en av förvaltaren överläten eventuell rätt till skadestånd, mot styrelseledamoten i ett aktiebolag, som tidigare försatts i konkurs. Bolaget förlorade processen och ålades att betala sammanlagt över en halv miljon kr i ersättning för rättegångskostnader. Därefter försattes bolaget i konkurs utan några tillgångar. Vem som ägde bolaget har inte gått att utröna. Båda styrelseledamöterna har ålagts personligt betalningsansvar för bolagets skuld avseende nämnda rättegångskostnader enligt principerna för s.k. ansvarsgenombrott.

Lagrum:

Rättsfall:

- NJA 1942 s. 473
- NJA 1947 s. 647
- NJA 1975 s. 45
- NJA 1982 s. 244
- NJA 2006 s. 420

REFERAT

Helsingborgs tingsrätt

P.O.N. väckte talan mot M.E. och O.A. och yrkade förpliktande för dem att solidariskt till honom utge 504 149 kr jämte ränta. M.E. och O.A. bestred käromålet.

Tingsrätten (lagmannen Lennart Svensäter) biföll i dom den 26 november 2008 käromålet fullt ut. I domen tecknade tingsrätten tecknade följande.

BAKGRUND

P.O.N. var ensam styrelseledamot i Svenska Produktdatabaser AB, som försattes i konkurs den 17 mars 1999. Konkursförvaltaren, advokaten Matthias von Lempruch, överlät senare samma år boets eventuella skadeståndsfordringar mot P.O.N. till Torpleden Invest AB - sedermera Punctator AB - för 25 000 kr.

Styrelsen i Punctator utgjordes under tiden den 6 maj 1999 till den 22 augusti 2006 av O.A. Han ersattes sistnämnda dag av M.E.

Punctator väckte under åberopande av de förvärvade skadeståndsfordringarna talan vid Jönköpings tingsrätt mot P.O.N. i oktober 2000. Kravet var ursprungligen på 3 344 580 kr. Tingsrätten ogillade käromålet genom dom den 1 december 2005. Avgörandet överklagades av Punctator till Göta Hovrätt, som den 4 oktober 2006 fastställde tingsrättens dom. Tingsrätten förpliktade Punctator att ersätta P.O.N. för rättegångskostnader med 420 525 kr och hovrätten fastställde P.O.N:s krav på ersättning för kostnaderna där till 105 644 kr; i båda fallen jämte ränta. Punctator har den 13 januari 2006 betalat 26 792 kr, varav 4 772 kr avräknats mot då upplupen ränta.

Sedan Punctator vid utmätningförsök befunnits sakna medel för att betala P.O.N:s återstående krav på rättegångskostnader - 398 505 kr enligt tingsrättens dom och 105 644 kr enligt hovrättens - försattes bolaget i konkurs den 24 januari 2007. Det blev ingen utdelning i konkursen.

GRUNDER

P.O.N. har gjort gällande att M.E. och O.A. ska åläggas personligt betalningsansvar i första hand enligt principerna för ansvarsgenombrott. Han har anfört att ägare till aktiebolag som driver verksamhet utan affärsmässigt syfte med vetskap om att bolaget inte är tillräckligt solvent får ett personligt betalningsansvar för bolagets förpliktelser. Punctator har inte bedrivit någon verksamhet utöver rättsprocessen mot P.O.N. och har p.g.a. underkapitalisering - något ytterligare än aktiekapitalet om 100 000 kr har inte tillförts bolaget - inte haft möjlighet att betala de kostnader som uppstått till följd av tvisten. De som står bakom Punctator har således missbrukat det aktiebolagsrättsliga skyddssystemet för aktieägare när de tvingade P.O.N. in i en kostsam process var han till följd av den valda aktiebolagsformen saknade möjlighet att få betalt för sina anspråk på rättegångskostnader om han skulle komma att vinna målet. Eftersom det inte går att närmre utreda vem som är den egentliga ägaren av Punctator bör ansvaret för bolagets samtliga förpliktelser enligt P.O.N. avse även styrelseledamöterna M.E. och O.A., som båda varit verksamma i bolaget och införstådda med att Punctator inte skulle förmå att erlagga betalning vare sig för sina egna eller för motpartens rättegångskostnader.

P.O.N. har gjort gällande att M.E. i realiteten varit den som drivit verksamheten i Punctator från starten 1999 och att det var han som uppsökte och förmådde konkursförvaltaren att överlåta boets eventuella skadeståndsfordringar mot P.O.N. till Punctator. P.O.N. har vidare förklarat att det ombud som Punctator inledningsvis anlätade för processen vid Jönköpings tingsrätt, advokaten Bertil Edqvist, hela tiden biträdades av M.E. samt att M.E., efter det att Edqvist avträtt under hösten 2005, själv agerat som ombud för bolaget vid huvudförhandlingen i tingsrätt och i hovrätt. P.O.N. har tillagt att M.E. vid sitt tillträde som styrelseledamot den 22 augusti 2006 var medveten om att bolaget var belastat med stora skulder till P.O.N. och Bertil Edqvist, som det inte hade möjlighet att betala, men ändå valde att inträda i styrelsen och fortsätta driva verksamheten. P.O.N. har slutligen förklarat att Punctators förpliktelser gentemot P.O.N. blev definitiva först i samband med att hovrättens dom vann laga kraft den 1 november 2006.

M.E. och O.A. har anfört att det inte finns någon rättsregel i svensk rätt som stipulerar ansvarsgenombrott för aktiebolags styrelseledamöter samt att det inte heller i övrigt finns grund att tillämpa undantagsreglerna om ansvarsgenombrott.

P.O.N. anförde därutöver till utvecklande av sin talan bl.a. följande: Punctator är ett av tre aktiebolag som under åren 1999-2002 förvärvats enbart i syfte att driva tvister och för att undvika risken att tvingas betala rättegångskostnader i händelse av förlust i de förda domstolsprocesserna. Förutom Punctator finns Handelshuset Hamur AB och Trosshalaren AB. Punctator har använts endast för att bedriva en tvist gentemot P.O.N., Handelshuset Hamur bara för en tvist mot konkursförvaltaren Matthias von Lempruch och Trosshalaren bara för en tvist mot bl.a. Roger Akelius. Utöver insatta aktiekapital har bolagen helt saknat tillgångar och inget av dem har drivit någon inkomstbringande verksamhet. Det har varit omöjligt att utreda vem som är bolagens egentliga ägare. Såvitt kunnat utredas ägs aktierna i Punctator och Trosshalaren i sin helhet av ett bolag på Gibraltar, Hoddle Holding Ltd. Detta bolag ägs i sin tur till hälften vardera av två andra bolag på Gibraltar som växelvis äger aktierna i varandra.

DOMSKÄL

I ett aktiebolag har aktieägare eller funktionärer normalt inte något personligt betalningsansvar för bolagets förpliktelser. I rättspraxis har emellertid undantagsvis förekommit att aktieägare ålagts att svara för bolagets förpliktelser utan direkt lagstöd, s.k. ansvarsgenombrott, i fall då ett fasthållande av principen om aktieägarnas ansvarsfrihet skulle leda till icke godtagbara resultat. Enligt rättspraxis och uttalanden i litteraturen kan ansvarsgenombrott komma i fråga i sådana fall där ägare på ett stötande sätt använt bolagsformen för att minimera sin egen ersättningsskyldighet och där bolaget utrustats med helt otillräckliga kapitalresurser. Som kriterier har nämnts att bolaget inte haft något självständigt affärsmässigt syfte, saknat självständig förvaltning och varit underkapitaliserat i förhållande till sin verksamhet. Ansvarsgenombrott kan betecknas som ett sällsynt undantag från huvudregeln om frihet från personligt ansvar och ska tillämpas mycket restriktivt.

Det står, även genom M.E:s och O.A:s uttalanden i målet, klart att det enda syftet med Punctators verksamhet varit att driva en rättsprocess mot P.O.N. och att bolaget saknat inkomstbringande affärsverksamhet i övrigt. P.O.N. har inte haft något annat val än att gå i svaromål vid Jönköpings tingsrätt och i Göta hovrätt. Han har således tvingats in i en kostbar process, som slutat med att domstolarna tillerkänt honom ersättning för rättegångskostnader på över en halv miljon kr.

Punctator har såvitt framkommit inte bedrivit någon annan verksamhet än processen mot P.O.N. Ingen av svarandena har förnekat att avsikten med att använda aktiebolagsformen var att man skulle kunna driva processen mot P.O.N. utan att löpa någon risk att behöva betala hans rättegångskostnader i händelse av förlust. Allt som framkommit i målet om förhållandena i Punctator från 1999 och fram till bolagets upplösning ger också stöd för slutsatsen att detta varit den verkliga avsikten.

Punctator har såvitt framkommit inte tillförts medel utöver sitt aktiekapital om 100 000 kr. Redan inför huvudförhandlingen i Jönköpings tingsrätt hade Punctator ett kostnadskrav mot sig från advokaten Bertil Edqvist om drygt 300 000 kr och den förlorade processen mot P.O.N. har gett upphov till att bolagets skulder överstigit 800 000 kr. Av konkursförvaltarberättelsen framgår att Punctators egna kapital varit helt förbrukat under år 2005. Punctator har således varit underkapitaliserat i förhållande till den verksamhet som bolaget bedrivit.

Det beskrivna förfarandet är enligt tingsrättens mening att beteckna som ett klart exempel på ett illojalt missbruk av aktiebolagslagens grundläggande principer om aktieägarens frihet från personligt ansvar. Tillvägagångssättet synes även ha skett systematiskt då omständigheterna i de tre aktiebolagen Punctator, Handelshuset Hamur och Trosshalaren, vars styrelser bestått av ett fåtal personer med anknytning till varandra, förefallit väldigt lika. Med hänsyn till det sagda finner tingsrätten att det finns förutsättningar att bryta igenom de regler om frihet från personligt ansvar som gäller för aktiebolag.

Utredningen i målet har visat att Punctator till fullo ägts av aktiebolaget Hoddle Holding Ltd med säte på Gibraltar. Advokaten Anders Jansson har ingående beskrivit svårigheterna att utreda ägarförhållandena i Hoddle Holding Ltd, som ägs till hälften vardera av två andra Gibraltarbolag, vilka i sin tur äger varandra korsvis. Där slutar spåren. Någon uppgift om vem eller vilka Punctators egentliga ägare är har inte gått att få fram. Varken M.E. eller O.A. har velat medverka till att sprida något ljus över frågan om de verkliga ägarförhållandena.

Av bl.a. den i målet företedda kostnadsräkning som Bertil Edqvist framställde mot Punctator har framgått att M.E. varit engagerad tidigt och i mycket stor utsträckning i processen mot P.O.N. och utredningen i detta mål ger även i övrigt vid handen att det är han som drivit verksamheten. Såväl M.E. som O.A.

har varit fullt införstådd med bolagets syfte, verksamhet och ekonomiska situation.

Åtgärden att placera aktiebolagets säte där dess verkliga ägarförhållanden är omöjliga att utreda måste enligt tingsrättens mening ses som ett ytterligare steg i syfte att undvika risken för personligt ansvar p.g.a. ansvarsgenombrott trots att det, som i detta fall, föreligger förutsättningar för att ålägga ett sådant personligt ansvar. Det framstår i den beskrivna situationen som den enda rimliga lösningen att de personer som stått för verksamheten åläggs ett personligt ansvar för de förpliktelser mot P.O.N. som de gett upphov till. Tingsrätten finner med anledning härav att omständigheterna i målet är så speciella att förutsättningar får anses föreligga för ett förordnande om att M.E. och O.A. ska åläggas ett solidariskt betalningsansvar för Punctators förpliktelser. Det av P.O.N. begärda beloppet är, liksom ränteyrkandena, korrekt beräknat.

Hovrätten över Skåne och Blekinge

M.E. och O.A. överklagade domen med yrkande om att P.O.N:s talan skulle ogillas.

Hovrätten (f.d. hovrättslagmannen Per Eriksson, referent, hovrättsrådet Ingela Sundin och f.d. chefsrådmannen Kenneth Lundström) fastställde i dom den 23 juni 2010 tingsrättens domslut med följande motivering.

Liksom tingsrätten finner hovrätten att omständigheterna i målet är så speciella att M.E. och O.A. solidariskt ska åläggas personligt betalningsansvar för P.O.N:s rättegångskostnader enligt principerna för s.k. ansvarsgenombrott (jfr även SOU 1987:59 Ansvarsgenombrott m.m., prop. 2004/05:85, s. 208, samt justitieråden Torgny Håstads och Kerstin Calissendorffs skiljaktiga motivering i rättsfallet NJA 2006 s. 420, med däri gjorda hänvisningar till rättspraxis m.m.). Om yrkade belopp och ränta råder ingen tvist.

Hovrättens dom meddelad: den 23 juni 2010.

Mål nr: T 3004-08.

Rättsfall: NJA 1942 s. 473; NJA 1947 s. 647; NJA 1975 s. 45; NJA 1982 s. 244; NJA 2006 s. 420.

Litteratur: SOU 1987:59 Ansvarsgenombrott m.m.; prop. 2004/05:85 s. 208.

Sökord: Ansvarsgenombrott

Litteratur: SOU 1987:59 Ansvarsgenombrott m.m.; prop. 2004/05:85 s. 208
